

“Ma'rifat” gazetasi tahririyati
Respublika ta'lim markazi
bilan hamkorlikda tashkil etgan

“Masofaviy ta'limni
tashkil etishda zamonaviy
usullar”

nomli ilmiy-amaliy konferensiya to'plami

ARALASH TA'LIM METODI

Atayeva Gulsina Isroilovna,

Buxoro davlat universiteti katta o'qituvchisi

Onlayn ta'lim talabaning kompyuter va kompyuter texnologiyalaridan foydalangan holda internet orqali to'liq o'qishi bilan tavsiflanadi. Onlayn o'qitish jarayonining asosiy elementlari qanday? Bu yerda hamma narsa an'anaviy mashg'ulotlarga juda o'xshash, ammo ba'zi o'zgarishlar mavjud. Jarayon ishtirokchilari bir xil — talabalar va o'qituvchi. Faqatgina endi talabaga kamroq tushuntiriladi va u ko'proq o'zini o'zi bajarishi kerak. Muloqotning asosiy vositasi — chat, forum va elektron pochta. Shuningdek, "virtual sinf" mavjud bo'lib, u chat, forum va videokonferentsiyalar aralashmasidir. U yerda o'qituvchi, agar xohlasa, ma'ruzalar o'qishi yoki virtual seminarlarni o'tkazishi mumkin. Onlayn o'rganishda muhim vazifa guruh vazifalarini bajarishdir — talaba kompyuterga bog'lanib qolmasligi va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'lmasligi kerak.

Kurslarning o'quv materiallari onlayn rejimida turli xil formatlarda taqdim etilgan: matn, audio, video va boshqalar. Bularning barchasi turli xil rasmlar, grafikalar va diagrammalar, animatsiya, simulyatsiyalar (simulyatorlar), fotosuratlar va shunga o'xshash va qo'shimcha manbalarga havolalar bilan to'ldirilgan.

An'anaviy ta'lim modeli

Biz an'anaviy kursning asosiy elementlarini ajratib ko'rsatamiz:

- ma'ruza mashg'ulotlari;
- seminar va mahorat darslari;
- amaliy topshiriqlar (semestr va testlar, ma'ruzalar, referatlar va boshqalar);
- bilim va ko'nikmalarni monitoring qilish va baholash.

Elektron ta'lim modeli. Ushbu model an'anaviy modelga juda o'xshash, ammo ba'zi o'zgarishlar mavjud. Jarayon ishtirokchilari bir xil — talabalar va o'qituvchi. Faqatgina endi talabaga kamroq tushuntiriladi va u ko'proq o'zi bajarishi kerak. Ammo o'qituvchi va sinfdoshlar bilan har qanday qulay miqdorda aloqa o'rnatish mumkin. Muloqotning asosiy vositasi — chat, forum va elektron pochta. Shuningdek, "virtual sinf" mavjud, bu chat va forum aralashmasidir. U yerda o'qituvchi, agar xohlasa, ma'ruza o'qishi yoki virtual seminarlarni o'tkazishi mumkin. Elektron modelda guruh vazifalarini bajarish muhim rol o'ynaydi — talaba kompyuterga bog'lanib qolmasligi va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishi kerak.

Auditoriya soatlarini qisqartirishda ta'lim beruvchi asosiy e'tiborni talaba o'qituvchi rahbarligi va nazorati ostida bajaradigan mustaqil ishlarga qaratiladi. Bu ish auditoriya

maslhg'ulotlariga tayyorgarlik, alohida mavzular bo'yicha topshiriqlar ishlab chiqish, yozma nazorat ishlarini bajarish, joriy, oraliq va yakuniy nazoratlarga tayyorgarlikni o'z ichiga oladi. Auditoriya va mustaqil ish, ya'ni joriy nazorat, talabaning umumta'lim bilimlari, ya'ni kirish nazorati va berilgan fan o'rganilgandan so'ng o'zlashtirilgan bilimlarni nazorat qilish o'quv jarayoni pedagogik texnologiyasining ajralmas qismi hisoblanadi.

Hozirgi kunda blended learning (aralash ta'lim, an'anaviy va elektron ta'lim) texnologiyasi rivojlanmoqda, natijada o'quv materialining bir qismi elektron kurs shaklida, qolgani esa, auditoriyadagi mashg'ulot shaklida amalga oshirilishi mumkin. Bunday ta'lim talabalardan o'z o'quv jarayonini boshqarishni, yuqori darajada tashkilotchilikni, ma'lum qobiliyatlarni, o'quvlarni, ta'lim olish jarayoni natijalarini baholashni talab etadi. Bundan tashqari, talaba o'quv materialini o'zlashtirish uchun uni mustaqil ravishda umumlashtirishi, bajarilgan o'quv ishlari va topshiriqlarni bajarishdagi faoliyatini tahlil qilishi va baholashi kerak. Shunday qilib, talaba o'qituvchi bilan birga nazorat ishlarini bajarishga qay darajada tayyor ekanligini mustaqil baholashi lozim.

Elektron ta'limda tinglovchilar mustaqil, erkin va ixtiyoriy bilim olish imkoniyatiga ega bo'ladi; talaba va tinglovchi o'rtasidagi aloqa hissiy munosabatlardan holi bo'lganligi uchun tinglovchilarning o'zlashtirish darajasi bevosita uning intellektual tomonlariga bog'liq; ko'rgazmalilikning keng imkoniyatlaridan foydalanish, ya'ni eshitish, ko'rish, idrok qilish, esda saqlab qolish, tushunish, mushohada qilishda texnik jarayonlarning faol ishtiroki yordamida egallanayotgan bilim mohiyatini chuqurroq anglashga yordam beradi. Elektron ta'limda asosiy e'tiborni o'quv-uslubiy materiallarni tayyorlashga qaratiladi. Chunki o'quv-uslubiy materiallarning sifati masofadan o'qitish sifatining eng asosiy omillaridan biridir. O'qish tartibi quyidagicha: o'qituvchi kurs bilan tanishtiradi va topshiriqlar beradi. O'quvchi ko'rsatilgan manbalar bilan ishlab topshiriqlarni bajaradi va o'qituvchiga yuboradi. O'qituvchi uni tekshiradi, zarur holda ko'rsatmalar beradi. Shu tartibda kurs mavzulari o'rganiladi. Muzokara internet xizmatlari orqali amalga oshiriladi.

O'qish jarayonida talaba elektron darsliklardan, elektron kutubxona va forumlardan, videokonferentsiyalardan, onlayn kurslaridan va Web sahifalardan foydalanadi. Bu individuallik o'quvchida qiziqish uyg'otadi va uni o'qishda faollikka, ijodiy yondashuvga rag'batlantiradi. Ularni to'g'ri tashkil etish, o'qitish sifati va samarasini belgilaydi. Shu bilan birga mustaqil o'zlashtiriladigan materialning tushunilish darajasini davriy ravishda baholab borish kerak. Shu sababli, o'quv faoliyatini boshqarish jarayonining asosiy qismi o'z-o'zini nazorat qilish hisoblanadi va o'quv materili yaxshi o'zlashtirilganligiga ishonch hosil qilinadi. Ta'lim jarayonida bilim, uquv va malakalarni talabaning o'zini-o'zi baholash usuli pedagog bilan o'zaro aloqaning kamayishi hisobiga katta ahamiyat kasb etadi. Talaba o'quv dasturi

o'zini qoniqtirishiga ishonch hosil qilishi kerak. Agar o'z-o'zini nazorat qilish uquvlari ishlab chiqilmagan bo'lsa, talaba faoliyatidagi xatolarni o'qituvchi tuzatishi va tashqi nazoratga o'rganib qoladi.

Aralash o'qitish (Blended learning) — onlayn o'quv materiallari hamda o'qituvchi rahbarligida guruhda ta'lim olishga asoslangan o'qitish shakli. Ushbu shakldagi o'qitish jarayonida talaba mustaqil ta'lim oladi, ammo ayni vaqtda unga guruh va o'qituvchi tomonidan yordam ko'rsatiladi. Guruhli mashg'ulotlar davomida aralash o'qitish "blended learning" ning qo'llanilishi tufayli har bir talaba o'quv materiallarini o'zlashtirish borasida o'zida ro'y berayotgan ijobiy o'zgarishlarni namoyon etgan holda muloqot ko'nikmalarini o'zlashtirib boradi, o'tilgan materiallarni takrorlaydi va yangi mavzuni o'rganishga tayyorlanadi.

Aralash o'qitish ko'p holatlarda topshiriqlarga tayanadi va asosiy, muhim ma'lumotlar negizida tashkil etiladi, qo'shimcha materiallar esa talabaga onlayn platforma orqali uzatib beriladi.

O'qitish amaliyotida aralash ta'lim o'z "o'lcham"(ko'rsatkich)lariga ega: malakali kadrlar guruhining shakllantirilganligi; mahorat darslariga asoslangan ta'lim; yuqori darajadagi yutuqlari kafolatlovchi muhit; talabalarning o'z shaxsiy ta'limiy yutuqlari uchun javobgarligi OTMda blended learning (aralash o'qitish) quyidagilarga asoslanadi:

1. Onlayn ma'ruza mashg'ulotlari.
2. Onlan amaliy mashg'ulotlar.
3. Internet tarmog'ida muhokama qilinadigan loyiha va guruh ishlari.
4. Onlayn rejimda tashkil etiladigan laboratoriya mashg'ulotlari.
5. Onlayn rejimda mustaqil topshiriladigan test.
6. Onlayn rejimda tashkil etiladigan maslahat.

Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirishga, o'quv-tarbiya jarayonini modernizastiyalash, pedagog kadrlarni tayyorlash tizimi sifat darajasini oshirishda o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

TA'LIM JARAYONIDA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH USULLARI	152
TA'LIM SIFATI ICHKI MONITORINGI BO'SHLIQLARNI ANIQLASH VA UNI BARTARAF ETISHNING DASTLABKI CHORASIDIR.....	155
TARIX DARSLARIDA MAVZUNI YORITISHDA DIDAKTIK O'YINLARDAN FOYDALANISH.....	159
ARALASH TA'LIM METODI.....	165
O'ZBEKISTON TARIXI DARSLARIDA AXBOROT-KOMMUNIKATSION VA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI UYG'UNLASHGAN HOLDA QO'LLASHNING DIDAKTIK VA METODIK TALABLARI.....	168
TARIX DARSLARINI AXBOROT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA O'QITISH.....	172
GENETIK MASALALARNI PINNETSIZ ISHLASH USULI.....	179
ONLAYN TO'GARAK MASHG'ULOTLARNI TASHKIL ETISHDA TA'LIMY O'YINLARNING AFZALLIKLARI	184
RAQAMLI IQTISODIYOTNING AFZALLIKLARI.....	194
BAHOLASHNING ZAMONAVIY USULLARI:.....	197
OZARBOYJON TAJRIBASI.....	197
TA'LIM SIFATINI BELGILOVCHI ASOSIY MEZONLAR VA ULARNI BAHOLASH.....	201
UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA LOGOPEDIK SHAXOBCHALARNING TUTGAN O'RNI.....	205
ONA TILI DARSLARIDA LUG'AT DIKTANTLARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI.....	208
MATEMATIKA TO'GARAKLARI – MATEMATIKADAN SISTEMALI RAVISHDA O'TKAZILGAN SINFDAN TASHQARI ISH SIFATIDA	213
MATEMATIK OLIMPIADALAR –MATEMATIKAGA QOBILYATLI O'QUVCHILARNI ANIQLASH MAQSADIDA O'TKAZILADIGAN SINFDAN TASHQARI ISH SIFATIDA .	216
СОВМЕСТНАЯ РАБОТА В ВОСПИТАНИИ БУДУЩЕЙ ЛИЧНОСТИ.....	218
TA'LIM JARAYONIDA VIDEODARSLARDAN FOYDALANISH AFZALLIKLARI.....	224
ВИДЕОМАТЕРИАЛ КАК СРЕДСТВО ОБУЧЕНИЯ В ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА.....	231
KIMYO LABORATORIYASIDA “PROBIRKA”	242
METODINI QO'LLASH.....	242
IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARDA DIDAKTIK QO'LLANMALARDAN FOYDALANISH.....	248
MAKTAB GEOGRAFIYA TA'LIMIDAGI MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI	251